

ETELÄ-POHJANMAAN MAASEUDUN KEHITTÄMISSTRATEGIA 2014–2020

**Hyväksytty maakunnan yhteistyöryhmän
maaseutujaoston kokouksessa 26.9.2012**

Käsittelyaikataulu

- Suunnitteluryhmä 13.9.2012
- Valmisteleva työkokous 14.9.2012
- E-P MYR 17.9.2012
- Maaseutujaosto 26.9.2012
- EPO ELY jory 28.9.2012
- Esitys MMM 1.10.2012

Sisällysluettelo

1 Alueen kuvaus	3
1.1 Alue- ja väestörakenne.....	3
1.2 Elinkeinorakenne.....	3
1.2.1 Maatalous sekä elintarvikkeiden tuotanto.....	4
1.2.2 Metsätalous ja puunjalostus.....	5
1.2.3 Muut maaseutuelinkeinot	6
1.3 LEADER-toiminta	8
1.4 Ympäristöasiat	8
2 Ohjelmakauden 2007–2013 tulokset ja alueella tehtyjen arviointien keskeiset tulokset sekä johtopäätökset	9
3 Valittu alueellinen strategia: painopisteet ja tavoitteet perusteluineen	14
3.1 Ruokaprovinssin kehittäminen.....	15
3.2 Metsävarojen monipuolinen hyödyntäminen.....	16
3.3 Yrittäjyyden edistäminen maaseudulla	17
3.4 Alueellisen vetovoiman kasvattaminen	18
3.5 Maatalouden ympäristökorvausjärjestelmän alueelliset tarpeet	19
4 Alustava näkemys maaseudun kehittämisohjelman yhteensovituksista ja työnjaosta alueen eri toimijoiden ja ohjelmien kanssa	20
5 Alueellisen valmisteluprosessin kuvaus	20

1 Alueen kuvaus

1.1 Alue- ja väestörakenne

Etelä-Pohjanmaa koostuu nykyisellään neljästä seutukunnasta (Järviseutu, Kuusiokunnat, Seinäjoen seutukunta ja Suupohja) ja 19 kunnasta. Ensi vuonna kuntien lukumäärä putoaa yhdellä, Alavuden ja Töysän solmiman kuntaliitoksen seurauksena. Kunta- ja palvelurakennetta koskevien muutospaineiden johdosta kuntien määrään ja alueellisiin yhteistyömuotoihin ennakoidaan muutoksia jo seuraavan ohjelmakauden aikana.

Maakunnan yhteispinta-ala on lähes 14 000 neliökilometriä, josta vesistöjen peitossa 555 neliökilometriä. Alueen maapinta-alan osuus koko Suomen maa-alasta on 4,4 % ja väestön osuus koko maan väestöstä 3,6 %. Etelä-Pohjanmaalla asui vuoden 2011 lopulla 193 735 henkeä. Vuonna 2011 maakunnan väkiluku kasvoi 231 hengellä. Väkiluku jatkaa Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan maltillista kasvuaan tulevina vuosikymmeninä. Väestönkasvu perustuu valtaosin maahanmuuttoon, sillä maakuntakeskusta lukuun ottamatta lähes kaikissa kunnissa kuolleisuus ylittää syntyvyyden ja Suomen sisäinen lähtömuutto on korkeampi kuin tulomuutto.

Maakunnan sisällä väestön keskittymiskehityksen ennakoidaan jatkuvan. Väestökasvu painottuu Seinäjoelle ja sen välittömiin naapurikuntiin Ilmajoelle ja Lapualle. Seinäjoen seutukunnassa asuvien osuus maakunnan väestöstä on noin 64 %. Seinäjoen kaupungissa maakunnan väestöstä asuu puolestaan noin 30 %. Alhainen asukastiheys keskustajamien ulkopuolella haastaa keksimään uusia tapoja järjestää yksityisiä ja julkisia palveluita. Toisaalta myös maakuntakeskuksen voimakas kasvu tuo omat haasteensa. Kasvava väestö edellyttää tehokkuutta sekä maankäyttöpolitiikassa että kunnallisten peruspalveluiden järjestämisessä.

Väestörakenne on myös vinoutumassa nopeammin kuin maassa keskimäärin. Ikääntyneiden lukumäärä on voimakkaassa kasvussa, mikä johtaa väestöllisen huoltosuhteen selvään heikkenemiseen ja haastaa kuntien taloudellisen kestokyvyn. Väestön ikääntyminen on erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun ongelma. Ikärakenteen osalta haasteellisimpia kuntia ovat Lappajärvi ja Soini Järviseudulla, Kuortane Kuusiokunnissa, sekä Isojoki ja Karijoki Suupohjassa. Ikärakenteen ohella reuna-alueiden kunnissa on ongelmana myös naisten ja nuorten osuuden väheneminen.

Väestörakenteen vinoutuminen aiheuttaa monia haasteita. Työmarkkinoiden osalta merkittävimpiä haasteita ovat osaavan työvoiman saatavuuden heikkeneminen ja vaikeasti työllistettävien työnhakijoiden määrän kasvaminen. Toisaalta myös työssä jaksamiseen ja työturvallisuuteen on kiinnitettävä erityishuomiota, koska työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus maakunnassa on ollut viime vuosina korkeampi kuin maassa keskimäärin. Alueella on paljon työntekijöitä ammattiryhmissä, joissa ammattitautien ja onnettomuuksien riski on suuri (esim. maatalouden ja elintarviketeollisuuden ammatit).

Myös väestön koulutustason parantaminen on ilmeinen haaste. Etelä-Pohjanmaalla on melko vähän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Vuoden 2010 lopulla 15 vuotta täyttäneestä väestöstä korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli hieman yli 22 prosenttia, kun valtakunnallisesti sama osuus oli lähes 28 prosenttia.

1.2 Elinkeinorakenne

Etelä-Pohjanmaa on tunnettu yrittäjyysmaakunta, jossa oli vuoden 2011 lopulla noin 13 400 yritystä. Maakunnan yritystoiminnan ydintoimialoja ovat maatalous (kasvinviljely ja kotieläintalous), elintarvikkeiden valmistus, kone- ja metalliteollisuus, vähittäis- ja tukkukauppa, rakentaminen sekä

puutuote- ja huonekaluteollisuus. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan Etelä-Pohjanmaalla oli vuonna 2009 yhteensä 78 215 työpaikkaa, ja työllistä työvoimaa 80138 henkeä (2010).

Maaseudun kehittämisohjelman kannalta merkittäviä toimialoja alkutuotannon ohella ovat teknologiateollisuus (metallituotteiden sekä koneiden ja laitteiden valmistus), palvelut sekä matkailu. Erityisesti teknologiateollisuuden rooli on korostunut, sillä maakunnassa on runsaasti alihankintaverkostoissa toimivia (mikro)yrityksiä. Toisaalta myös palvelusektorin merkitys on ollut kasvusuunnassa.

Työllisyystilanne maakunnassa on verrattain hyvä. Tällä hetkellä työttömien työnhakijoiden määrä on suunnilleen vuoden 2006 tasolla. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta on Etelä-Pohjanmaalla maan kolmanneksi alhaisin, Pohjanmaan ja Uudenmaan jälkeen. Maakunnan talous- ja työllisyystilannetta voidaan luonnehtia varovaisen optimistiseksi, vaikka eurokriisi ja pitkään jatkunut epävarmuus on heijastunut yritysten tulevaisuuden näkyymiin, sekä rekrytointi- ja investointiaikeisiin.

Suurten ja keskisuurten yritysten määrä on verrattain vähäinen. Yritystoimipaikoista alle 10 henkeä työllistäviä on noin 95 %, joten maakuntaa voidaan luonnehtia mikroyritysvaltaiseksi. Pienyrittäjiä on runsaasti ja asenneilmasto yrittäjän uraa kohtaan on myönteinen. Elinkeinoelämän rakenteellinen uudistuminen on ollut kuitenkin verrattain hidasta eli yrityskannan vaihtuvuus on pientä.

Yritysten (ml. maa- ja metsätilat) omistajan- ja sukupolvenvaihdosten sujuvuuden turvaaminen kasvattaa merkitystään vuosi vuodelta. Erityisesti maakunta- ja seutukeskusten ulkopuolella erilaisten palveluiden säilyminen on hyvin haasteellista.

Osaamisintensiivisten kasvuyritysten syntyminen kaikilla yritystoiminnan tasoilla on tärkeää pitkän aikavälin talouskasvun, tuottavuuskehityksen ja työllisyyden kannalta. Yritysten kilpailukyvyyn, kansainvälistymisvalmiuksien ja yhteistyöverkostojen kehittäminen korostuu entisestään. Eräänä haasteena on myös tutkimushankkeiden ja teknologiaohjelmien parempi hyödyntäminen pk-yritysten liiketoiminnassa.

Tieverkon kehittämisenäkymät ovat haasteelliset, mikä heikentää maaseudun elinkeinotoiminnan kehittämismahdollisuuksia. Trendi on huolestuttava, koska Etelä-Pohjanmaalla on runsaasti maa- ja metsätaloutta (ml. energian tuotanto) ja mikroyrityksiä, joiden toimintaedellytyksiä ja tulevaisuuden näkyymiä alemman asteisen tieverkon rapautuminen heikentää.

Voimistuva alueellinen erilaistumiskehitys lisää myös liikennejärjestelmän kustannuksia ja vaikeuttaa kannattavan joukkoliikenteen kehittämistä. Joukkoliikenteen järjestäminen on edelleen vaikeutumassa, koska yhä useammat yhteydet ovat kannattamattomia. Joukkoliikenteen edellytysten heikentyessä henkilöautoliikenteen volyymit kasvavat tieverkolla.

Tietoliikenteen osalta ongelmallista on tietoverkkojen palvelutason alueellinen vaihtelu. Palvelutaso on puutteellinen erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta tehokkaiden tietoliikenneyhteyksien tarve on ilmeinen.

1.2.1 Maatalous sekä elintarvikkeiden tuotanto

Etelä-Pohjanmaan elintarvikeklusteri on kooltaan kansallisesti merkittävä ulottuen perusmaataloudesta elintarviketeollisuuteen ja metalli- ja koneenrakennusalan yrityksiin. Myös elintarvikealan TKI-toiminta on korkeatasoista.

Maataloudessa erityisenä ongelmana on maatalousyritysten toimintaympäristön muuttuminen aiempaa epävakammaksi, mikä johtuu mm. maataloustuotteiden ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen entistä suuremmasta vaihtelusta. Nämä ongelmat heijastuvat myös muille toimialoille.

Maakunnassa oli 6 872 maatilaa vuonna 2011, joista maatalouden viljelijätukea saaneita aktiivituloja oli 6 815 kappaletta. Peltoala vuonna 2010 oli 247 289 hehtaaria. Sekä tilojen lukumäärän että peltoalan osalta Etelä-Pohjanmaan osuus koko maasta on noin 11 prosenttia. Maataloudessa yleisenä trendinä jatkuu tilojen lukumäärän lasku ja keskimääräisen tilakoon kasvu.

Maatilojen monialaisuuden ja luomutuotannon ennakoitaan kasvattavan merkitystään. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella oli vuonna 2010 yhteensä 1815 monialaista tilaa, joiden osuus maakunnan kaikista maatiloista oli noin 26 %. Luomutiloja oli puolestaan viimeisimpien Eviran toimittamien tietojen mukaan (1.9.2012) 368 kpl ja luomuviljeltyä peltoalaa 18 500 hehtaaria.

Vuonna 2011 maatilojen tuotantosuunnat olivat (suluissa osuus koko maan tiloista): viljanviljely 3639 kpl (14 %), lypsykarjatalous 1151 kpl (11 %), muu kasvituotanto 566 kpl (6 %), erikoiskasvituotanto 397 kpl (11 %), sikatalous 368 kpl (19 %), muu nautakarjatalous 364 kpl (10 %), hevostalous 146 kpl (7 %), siipikarjatalous 120 kpl (17 %), puutarhakasvien viljely 64 kpl (4 %), lammas- ja vuohitalous 38 kpl (5 %) ja muu tuotanto 19 kpl (3 %). Viime vuosina (2008–2011) tilojen lukumäärä on laskenut eniten lypsykarjataloudessa ja viljanviljelyssä. Muun kasvituotannon ja siipikarjatalouden osalta tilalukumäärät ovat hieman kasvaneet.

Elintarviketeollisuudessa suuryritysten tekemät alueelliset investoinnit ovat tuoneet positiivista virettä ja luoneet uusia työpaikkoja. Haasteina ja epävarmuutta luovina tekijöinä ovat kiristynyt kansainvälinen kilpailu ja yhä nopeammin muuttuviin kulutustottumuksiin ja trendeihin vastaaminen. Elintarviketeollisuuden raaka-aineen (vilja, liha ja maito) saannin turvaaminen on eräs suurista lähitulevaisuuden kysymyksistä maakunnassa, koska koko ”pellolta pöytään” – tuotantoketju on kerrannaisvaikutuksineen hyvin merkittävä osa aluetaloutta.

Etelä-Pohjanmaalla sijaitsee yritystoimipaikkojen määrällä mitattuna Suomen neljänneksi suurin kone- ja metallituoteteollisuuden keskittymä, joka muodostuu yli 700 yritystoimipaikasta ja jonka välitön työllisyysvaikutus on lähes 7000 henkilöä. Tässä maakunnallisessa keskittymässä maa- ja metsätalouden koneenrakentajilla sekä ohjaus- ja tiedonsiirtojärjestelmäyrityksillä on merkittävä rooli. Nämä yritykset hyödyntävät toiminnassaan alan uusinta teknologiaa, ovat mukana valtakunnallisesti keskeisissä yhteistyö- ja alihankintaverkostoissa ja harjoittavat aktiivisesti vientiä ja kansainvälistä toimintaa.

1.2.2 Metsätalous ja puunjalostus

Etelä-Pohjanmaalla yksityismetsien pinta-ala on noin 850 000 hehtaaria, josta kitu- ja joutomaan osuus on noin 120 000 ha. Metsänomistuksen rakenne ja myös tilusrakenne aiheuttavat suuria haasteita metsien tehokkaalle käytölle. Maakunnassamme on yksityisten omistuksessa yhteensä yli 20 000 metsätalaa, kasvavaa puustoa on noin 100 milj. m³ ja vuotuinen kasvu noin 4,5 milj. m³. Metsätiloista pääosa on kaupunkilaisten ja kuolinpesien omistuksessa; noin kolmannes enää maanviljelijöillä. Metsälöiden omistus vaihtuu hitaasti, vain noin 5 prosenttia vuosittain. Metsänomistajat eläköityvät ja kaupunkilaistuvat edelleen ja metsänomistajat etäännyvät metsistään fyysisesti ja henkisesti. Tämä muutos vaikuttaa mm. metsien talous-, virkistys-, suojelu- ym. käytön suhteeseen sekä neuvontatarpeeseen.

Harvennusiässä olevien metsien määrä on suuri. Suometsien osuus metsämaasta on noin kolmannes. Pääosa soista on ojitettu. Erityisesti ojitetuissa suometsissä on suuri hyödyntämätön harvennushakkuupotentiaali (ainespuuta ja energiapuuta). Metsätalouteen liittyviä yrityksiä on maakunnassa noin 300. Metsiä ei hyödynnetä täysimääräisesti; keskimäärin vain 60–90 % kestävästä vuotuisesta hakkuumäärästä hyödynnetään vuosittain. Vuonna 2011 markkinahakkuumäärä oli vain noin 2 milj. m³. ja bruttokantorahatulot noin 70 milj. euroa.

Metsäenergian käyttö alueella (sis. pilke, hake, kannot ja muu) on ollut vuositasona 600 000 - 700 000 m³ vuodessa. Lisäksi alueelta korjattua energiapuuta käytetään lähialueiden suurissa energialaitoksissa,

joten koko vuotuinen korjuumäärä on vielä hieman suurempi. Energiapuun tuotannon ja käytön kasvun mahdollisuudet ovat mittavat. Metsätalouden toiminnot vaikuttavat ympäristöön mm. vesistöihin. Metsien moni- ja virkistyskäyttö on aktiivista. Alueen metsät ovat lisäksi merkittävä hiilinielu.

Puu- ja huonekaluala on merkittävä työllistäjä alueella. Yrityksiä on noin 500 kpl ja vuotuinen liikevaihto on noin 500–600 milj. euroa. Puun käytön lisääminen rakennusteollisuudessa ja jalostusasteen nostaminen on kansallinen ja erityisesti Etelä-Pohjanmaan etu, sillä maakunnassa sijaitsevat maan johtavat keskittymät hirsitalo- ja puutaloteollisuudessa lähinnä Järviseudulla ja Suupohjassa, sekä ikkuna- ja oviteollisuudessa etenkin Kuusiokunnissa ja Kauhavalla. Lisäksi maakunnassa on runsaasti erilaista puutuoteteollisuutta, jolle puurakentamisessa tapahtuva kehittämistyö saattaa tuoda aivan uusia mahdollisuuksia. Myös asumisklusteriin liittyvä sisustus- ja huonekaluteollisuus sekä muotoiluosaaminen ovat Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia.

Maa- ja metsätalousministeriö painottaa tulevaisuudessa puun käyttöä maatilarakentamisessa, joka on merkittävää Etelä-Pohjanmaalla. Puurakentamisen vauhdittamisella saadaan aikaan positiivisia vaikutuksia aluetalouteen, työllisyyteen ja vientiin ja myös positiivisia ilmastovaikutuksia (puu sitoo merkittävästi hiiltä rakennuksissa).

1.2.3 Muut maaseutuelinkeinot

Etelä-Pohjanmaan maaseudun yritystoiminta on toimialtaan monipuolista. Metalliteollisuus ja erilaiset palvelualat ovat alueen merkittävimpiä toimialoja. Metalliteollisuudesta löytyy merkittäviä toimijoita alumiinin jatkojalostuksen, koneenrakennuksen ja metallirakenteiden valmistuksen toimialalta. Alihankintaa tehdään runsaasti myös alueen ulkopuolelle. Yritykset toimivat osittain myös kansainvälisillä markkinoilla. Palveluyrittäjyydellä on merkittävä asema maaseudun työllistäjänä. Palveluyrittäjyys on jakautunut hyvin laajasti ja elävöittänyt koko maaseudun elinkeinotoimintaa.

Matkailu

Etelä-Pohjanmaalla matkailun toimintaympäristö koostuu kuudesta matkailukeskittymästä sekä eripuolilla maakuntaa toimivista maaseutu- ja kulttuurimatkailuyrityksistä. Maakunnan matkailukeskittymät ovat 1) Ähtärin perhematkailukeskittymä, 2) Tuurin ostosmatkailukeskittymä, 3) Kuortaneen liikuntamatkailukeskittymä, 4) Härmän matkailukeskittymä 5) Lappajärven vapaa-aikamatkailukeskittymä 6) Seinäjoen kaupunki (tapahtuma-, kokous- ja kulttuurimatkailu) ja Kalajärven virkistysalue keskittymä. Matkailukeskittymät toimivat alueen matkailuprofiiliin kohottajina ja asiakasmagneetteina. Matkailukeskittymien vetovoima hyödyttää laajasti koko maakunnan matkailua ja heijastusvaikutukset ulottuvat myös maaseututoimijoille.

MATKO3-hankkeen ylläpitämän toimialarekisterin mukaan Etelä-Pohjanmaalla on kaikkiaan runsaat 700 matkailupalvelujen tarjoajaa; matkailuyrityksiä, matkailullisesti merkittäviä tapahtumia, kulttuuri- ja käyntikohteita sekä ohjelma- ja oheispalveluyrityksiä. Näistä majoitusyrityksiä on noin 180, ravitsemispalveluja tarjoaa noin 260 ja ohjelma- ja oheispalvelupalveluja liki 150 yritystä. Etelä-Pohjanmaalla toimivista matkailuyrityksistä valtaosa on pieniä maaseutumatkailuyrityksiä, joiden toiminta perustuu pien- ja perheyrittäjyyteen. Monet matkailuyrityksistä toimivat sivutoimisesti esimerkiksi toimivan maatilan yhteydessä. Mukana on myös joitakin ammattimaisesti toimivia maaseutumatkailun edelläkävijäyrityksiä, joille matkailu on pääelinkeino. Alueella toimii kaksi alueorganisaatiota Etelä-Pohjanmaan Matkailu Oy ja Pohjanmaan Matkailu ry, joiden tehtävänä on matkailun markkinointi ja myynti, matkailuneuvonta sekä verkostotuotteiden tuotekehitys.

Rekisteröityjä majoitusvuorokausia kertyi Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2011 yhteensä 690 443 vrk. Kotimaiset asiakkaat ovat pääryhmä ja ulkomaisten asiakkaiden osuus on vain 4,5 %. Huomattavan suuri osa alueen majoitusvuorokausista jää kuitenkin tilastoinnin ulkopuolelle, koska tietoja ei nykyisin

kerätä pieniltä alle 10 majoitusyksikön yrityksiltä. Lähes 70 % maakunnan majoitusyrityksistä on virallisen majoitustilastoinnin (rekisteröidyt yöpymiset) ulkopuolella. Matkailutoimialalla on merkitystä myös työllistäjänä. Matkailu tuo Etelä-Pohjanmaalle välitöntä matkailutuloa vuosittain yli 330 miljoonaa euroa ja työllistää kokoaikaisiksi työpaikoiksi laskettuna lähes 3500 henkilöä (Matkailun taloudelliset vaikutukset Etelä-Pohjanmaalla v. 2008).

Koneurakointipalvelut

Maataloudessa suurten yksiköiden määrä on kasvussa. Tilakoon kasvaessa myös työmäärä kasvaa. Osa laajennusinvestoinneista toteutetaan naapureiden tai sukulaisten kesken yhtyminä tai osakeyhtiöinä, jolloin työvoimaa ei ole riittävästi ilman ulkoisen lisätyövoiman hankintaa. Osa maataloista jatkaa kuitenkin perheviljelmänä ja haluavat jatkaa ilman merkittävää tuotannon laajentamista. Näille maataloille urakointi voi olla yksi tulonhankkimislähde ja oheistoiminta. Pienemmät tilat hyötyvät myös työpalveluista ja urakoinnista, koska he välttyvät isoilta investoinneilta koneisiin ja saavat silti käyttöönsä koneita, joilla työt hoituvat tehokkaasti.

Maatilojen töiden organisointi olisi nähtävä kokonaisuutena, jossa toimivat erikokoiset maatilat hyötyvät toistensa vahvuuksista ja osaamisesta. Kokonaisuuden kannalta tämä alentaa tuotantokustannuksia alkutuotannon arvoketjussa.

Etelä-Pohjanmaalla monialaisuus liittyy vahvasti koneurakointiin. Palveluja tuotetaan maataloille ja metsäsektorille sekä julkisille yhteisöille. Turveurakointia suorittaa lähes 100 urakoitsijaa metsäsektorilla puunkorjuussa ja kuljetuksissa työskentelee 100 urakoitsijaa ja lämpöyrittäjiä 50.

Maatalouden urakointipalvelu on lisääntynyt voimakkaasti 2000- luvulla. Etelä-Pohjanmaalle on syntynyt muutamia koneasema- tyyppisiä urakoitsijoiden yhteenliittymiä. Koneasemat ovat yleisin urakointimuoto Keski-Euroopassa ja meilläkin kehitys on johtamassa samaan suuntaan. Urakoitsijat tulevat pääsääntöisesti monialaisilta tiloilta ja harjoittavat omaa maataloutta urakoinnin ohella.

Energia- ja ympäristöala

Energia- ja ympäristöliiketoiminnan (ns. cleantech-yritysten ryhmä) markkinat kasvavat voimakkaasti. Cleantech-ryhmään lasketaan mukaan monia eri toimialoja jätehuollosta energiantuotantoon ja erilaisten laitteiden valmistukseen. Keskeisessä asemassa Etelä-Pohjanmaalla ovat: uusiutuva energian tuotanto ja käyttö (erityisesti metsäenergia), kone- ja laitevalmistukseen liittyvät yritykset, maatilat, lämpöyrittäjät ja julkiset sekä muut toimijat. Ns. puhtaan energian tuotanto muodostaa Etelä-Pohjanmaalla ympäristöliiketoiminnan arvioidun 200–250 miljoonan euron vuosittaisesta yhteenlasketusta liikevaihdosta noin kaksi kolmannesta. Ylivoimaisesti suurin osa Etelä-Pohjanmaan alueen teollisista energia- ja ympäristöliiketoiminnan yrityksistä lukeutuu teknologiateollisuuden piiriin. Luvuin tarkasteltuna tämä tarkoittaa sitä, että n. 10 % alueen teknologiateollisuuden liikevaihdosta syntyy ympäristöliiketoiminnan alueella. Kun tähän lisätään ympäristöteknologian verkostoihin tehtävä alihankintayritysten liiketoiminnan volyyymi, voidaan todeta, että jo tällä hetkellä alueen teknologiateollisuus on merkittävästi mukana ympäristöliiketoiminnassa.

Lämpöyrittäjäyys kehittyi ja laajeni nopeasti 1990-luvun lopulta lähtien (noin 70 yritystä E-P:llä) aina vuoteen 2007 asti, jonka jälkeen yritysten investoinnit ovat vähentyneet sopivien investointikohteiden puuttuessa. Metsäenergian tuotannon ohella turve-energian tuotanto on jakaantunut tasaisesti läpi maakunnan. Merkittävä osa Etelä-Pohjanmaalla tuotetusta metsäenergiasta ja energiaturpeesta viedään maakunnan ulkopuolelle energiatuotantoon. Energiapuun käyttö on maakunnassa noin 600 000 m³-700 000 m³ vuositasolla sisältäen pilkkeen, hakkeen, kannot ja puunjalostusteollisuuden sivutuotteet. Energiapuun kestävä tuotantopotentiaali on huomattavasti käyttöä suurempi. Pellettien (puu- ja turvepelletit) vuositason tuotantokapasiteetti alueella on noin 100 000 tonnia. Muun uusiutuvan energian

(maalämpö, tuulienergia, aurinkoenergia) tuotanto ja käyttö sekä edellisiin liittyvä yritys- ja palvelutoiminta on kasvamassa merkittävästi lähivuosina.

1.3 LEADER-toiminta

Etelä-Pohjanmaalla toimivat 4 toimintaryhmää, Aisapari ry, Kuusiokuntien Kehittämisyhdistys Kuudestaan ry, Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys Liiveri ry ja Suupohjan Kehittämisyhdistys ry kattavat koko Etelä-Pohjanmaan alueellisen maaseutuohjelman alueen. Edelliseen ohjelmakauteen verrattuna Kuusiokuntien Kehittämisyhdistys Kuudestaan ry ja Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys Liiveri ry saivat kuluvan ohjelmakauden alussa käyttöönsä yritystukien rahoitusmahdollisuuden (aik. ALMA-ryhmiä). Edelliseen ohjelmakauteen verrattuna toimintaryhmien tehtävät ja vastuut kasvoivat ja monipuolistuivat mm. yritys- ja hankehakemusten vastaanottamiseen ja käsittelyyn liittyen.

Aisaparin ry:n toimialueella asuu n. 51 000 asukasta. Kuusiokuntien Kehittämisyhdistys Kuudestaan ry:n alueella asukkaita alueella on n. 29 000. Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys Liiveri ry:n toimialueella asukkaita on n. 85 000. Suupohjan Kehittämisyhdistys ry:n toimialueella asukkaita on n. 30 000. Tulevalla kaudella saattaa ryhmien toiminta-alueisiin tulla muutoksia. Toimintaryhmien paikallisissa ohjelmissa painottuvat yrittäjyys- ja elinkeinotoiminta, alueen ja ihmisten hyvinvointi, kulttuuri ja nuoret sekä kylien ja ympäristön kehittäminen.

Kauden alussa Etelä-Pohjanmaan Leader-ryhmät tekivät TE-keskuksen kanssa sopimuksen yritystukien yhteensovittamisesta ohjelmakaudella 2007–2013. Ryhmien kautta rahoitettavat hanketuet esitellään ja tuodaan tiedoksi MYR:n hankeryhmän kokouksissa.

1.4 Ympäristöasiat

Etelä-Pohjanmaan joet ja vähät järvet ovat pääosin välttävissä kunnossa. Lisäksi myös pohjavesien hyvä tila on uhattuna. Vesistöjen tilan parantaminen edellyttää monipuolisia kunnostustoimia sekä valuma-alueilla että varsinaisissa vesistöissä. Vesien hyvän tilan saavuttaminen edellyttää laajaa yhteistyötä ja riittävää rahoitusta.

Maakunnassa on kaksi erityishaastetta vesiensuojelun kannalta. Ensimmäinen on happamat sulfaattimaat, joiden kartoittamista jatketaan, sekä kehitetään happamuuden hallintamenetelmiä. Happamat sulfaattimaat ovat vaikutuksiltaan laaja-alainen ongelma. Ne vaikuttavat merkittävästi rakentamiseen, maataloustuotantoon, kalatalouteen, vesihuoltoon, metsätalouteen, turvetuotantoon sekä pinta- ja pohjavesien tilaan. Happamista sulfaattimaista kuivatuksen seurauksena liikkeelle lähtevä happamuus- ja metallikuormitus on heikentänyt selvästi myös läntisen rannikon pintavesien ekologista ja kemiallista tilaa. Toinen erityishaaste on kotieläintilojen alueellinen keskittyminen ja koko ajan kasvavat kotieläinyksikköjen koot. Tämä aiheuttaa paikallisia ja peltolohkokohtaisia kasvavia typpi- ja fosforikuormia. Kotieläintilojen lantamäärä joudutaan ajamaan yhä kauemmaksi kotieläinyksiköstä, millä on sekä taloudellisia että ympäristöllisiä vaikutuksia.

Tärkeä teema on myös tulvariskien hallinta, jossa oleellisena osana on ilmastonmuutoksen haitallisten vaikutusten ennaltaehkäisy. Valtakunnallisesti määritellyistä tulvariskialueista kaksi sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. Taajamien, asutuksen ja elinkeinotoiminnan keskittyminen vesistöjen läheisyyteen lisäävät vesistöjen aiheuttamia riskejä. On selvää, että veden korkeuksia ja vesistöjen virtaamia säännöstelevät vesistörakenteet vaativat ikääntyessään jatkuvaa ylläpitoa ja ajanmukaistuksia.

2 Ohjelmakauden 2007–2013 tulokset ja alueella tehtyjen arviointien keskeiset tulokset sekä johtopäätökset

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toteuttaminen on edennyt alueella alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden ja painopisteiden mukaisesti. Etelä-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen tärkeimmät tavoitteet ovat olleet maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn vahvistaminen, maaseudun yritystoiminnan tukeminen ja kylien kehittäminen. Varsin tasaisesti maakunnan eri osiin sijoittunut maa- ja metsätalous sekä muu yritystoiminta ovat antaneet hyvän lähtökohdan maaseudun elinvoimaisena pysymiselle. Arviointi perustuu itsearviointiin, sillä alueella ei ole tehty ulkopuolisten toteuttamia arviointeja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toteutumisesta.

Maatalouden kehittäminen

Maatalouden kehittämistoimenpiteiden tavoitteena on ollut alueen elintarvikeklusterin kehittymisen vahvistaminen tuottamalla hyvälaatuista raaka-ainetta alueen elintarvikejalostukselle.

Kehittämistoimenpiteitä on suunnattu erityisesti kotieläintuotannon kustannustehokkuuden parantamiseen, viljelijöiden tuotanto-, laatu- ja liiketoimintaosaamisen vahvistamiseen sekä maatilojen rakennekehityksen tukemiseen ja tilusrakenteiden kehittämiseen.

Maatalouden kehittämistoimenpiteissä on onnistuttu hyödyntämään soveltavaa tutkimusta sekä koetoimintaa ja saatuja tuloksia on pystytty siirtämään viljelijöille koulutushankkeiden avulla. Maataloutta koskevat koulutushankkeet ovat olleet suosittuja, koska ne ovat tarjonneet mahdollisuuden myös tilakohtaiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Viljelijät ovat osallistuneet koulutushankkeisiin aktiivisesti ja hankkeiden tekemät tiedotuskampanjat ovat kasvattaneet myös tilakohtaisen koulutuksen suosiota ohjelmakauden loppupuolella.

Hankkeiden ohjausryhmissä on todettu koulutushankkeiden vastanneen hyvin alueen tarpeita. Koulutushankkeissa ei kuitenkaan pystytä heti arvioimaan koulutuksille asetettuja tavoitteita, sillä esim. uuden toimintatavan mukanaan tuomat tulokset saattavat näkyä tiloilla useamman vuoden viiveellä. Koulutuksien avulla viljelijät on saatu tiedostamaan ja osittain hallitsemaan tulevaisuuden muutostarpeita. Alueiden välisten hankkeiden kautta on pystytty huomioimaan myös hajanaisemmat kohderyhmät, joiden tarpeisiin ei välttämättä olisi ollut tarkoituksenmukaista rahoittaa alueellisia hankkeita.

Myönteisenä kehityksenä voidaan nähdä se, että maatalouden hankkeita on selvästi aikaisempaa enemmän suunniteltu ja toteutettu toimijoiden yhteistyönä ja verkostomaisesti. Verkostomaisella toteutustavalla on voitu edistää innovaatioiden käyttöönottoa, tuotekehitystä ja tehostaa laatu- ja tuotantoprosesseja.

Etelä-Pohjanmaan maakunnan peltolohkokoko on hieman yli 2 hehtaaria huolimatta maakunnan laajoista peltoaukeista. Maatilojen rakennemuutos tulee jatkumaan ja tilakoko kasvamaan. Kuluneen ohjelmakauden aikana on Etelä-Pohjanmaan alueella toteutettu tilusjärjestely 30.000 hehtaarin alueella, joka on noin 12 % Etelä-Pohjanmaan peltopinta-alasta. Käytännössä tilusjärjestelyalueilla on peltolohkojen koko kaksinkertaistunut. Ilman jatkotoimenpiteitä maakunnan isojen peltoalueiden luontaiset kehittämismahdollisuudet jäivät käyttämättä ja viljelijöille aiheutuu tarpeettomia viljelykustannuksia.

Hanketukiin varatusta rahoituksesta yli 35 % on käytetty maatalouden kehittämistä koskeviin kehittämishankkeisiin.

Arviointia suhteessa alueellisen kehittämissuunnitelman toimenpiteisiin ja painopistealueisiin, vaativat edelleen kehittämistoimenpiteitä:

- kotieläintuotannon investointimäärät ovat laskeneet verrattuna aikaisempaan ohjelmakauteen, mutta investointien koko on kasvanut
- maatilojen sukupolvenvaihdosten aktivointitoimenpiteiden jatkaminen
- investoivien ja investoineiden tilojen laaja-alaiset asiantuntijapalvelut ja palvelupaketit
- maatilojen tilusrakenteen kehittämistä koskevia toimenpiteitä jatketaan ja tehostetaan
- luomutuotannon kehittämisen aktiivinen tukeminen koko ohjelmakauden ajan
- kasvavien maatilojen riskienhallintaan tulee suunnata kehittämispanoksia ja luoda välineitä sekä toimijoiden osaamista
- maatilojen maksuvalmiuteen, vakavaraisuuteen ja viljelijöiden talous- ja tuotanto-osaamiseen ja tuotannon kannattavuuteen tulee edelleen panostaa
- viljelijöiden jaksamisongelmien ennaltaehkäisyyn ja työssä jaksamiseen tulisi luoda laaja-alaisia eri toimijoiden verkostoja ja ohjauskanavia
- maatilojen yhteistoiminnan merkitystä tulee edelleen korostaa
- maatilojen ulkopuolisen työvoimaan saatavuuteen ja urakointipalvelujen kehittämiseen tarvitaan riittävän vaikuttavia toimenpiteitä
- maaseudun ja maatalouden kehittämis-, koulutus ja neuvontapalveluita tarjoavien henkilöiden osaamistason ylläpito ja sen vahvistaminen

Metsätalouden kehittäminen

Metsätalouden keskeisimmät kehittämisen tavoitteet ovat olleet metsien täysimääräinen hyödyntäminen ja puuenergian tuotannon, korjuun ja käytön edistäminen. Metsä- ja puutalouteen sekä metsäenergiaan liittyneet toimenpiteet ovat myös tukeneet alueellisen metsäohjelman tavoitteiden toteutumista. Metsäenergian tuotannon ja käytön kasvattamista, metsäenergian tuotannon ja käytön teknologioita, kannattavuutta ja kestävyyttä on kehitetty laajassa maakuntarajat ylittävässä toimijoiden verkostossa.

Toimijaverkostossa on vahvasti mukana myös soveltava tutkimus. Tutkimustietoa on välitetty alueen toimijoiden tarpeisiin sekä metsätalouden harjoittajille, lämpöyrittäjille ja koneyrittäjille. Metsänomistajien ja metsäpalveluorganisaatioiden osaamista on vahvistettu koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden avulla. Keskeisimpiä teemoja ovat olleet metsien hoito, metsätalouden taloustieto ja metsätilojen sukupolvenvaihdoksiin liittyvät asiat. Metsätilus- ja yhteismetsähanke on kiinnostanut metsäomistajien lisäksi myös alueen kaupunkia ja kuntia; perusteilla onkin muutamia kaupunkien ja metsänomistajien yhteismetsiä. Uusia toimintamalleja on kehitteillä mm. metsänhoitotöiden omavalvontaan. Metsätalouden toimijatahot ovat olleet aktiivisesti mukana suunnittelemassa metsätalouden hankkeita ja metsäomistajat ovat puolestaan olleet aktiivisesti mukana heille suunnatuissa koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa.

Etelä-Pohjanmaan luontevimmat lähteet bioenergian tuotannossa ovat metsä- ja turvevarat. Turvetuotannon ja sen käytön rajaaminen maaseutuohjelman tukitoimenpiteiden ulkopuolelle onkin vaikuttanut merkittävästi alan kehittymiseen alueella. Maatilojen energiatehokkuutta ja uusiutuvien energialähteiden tuotantoa ja käyttöä maataloilla koskevilla toimilla on tuettu omalta osaltaan maatilojen energiaohjelman käynnistymistä. Metsä- ja puutoimialoilla on onnistuttu tutkimustiedon soveltamisessa käytäntöön, asiantuntijat ovat oppineet hyödyntämään uusinta tietoa ja teknologiaa. Metsänomistajarakenteen muuttuessa palvelujen saatavuus tulisi turvata ja kehittää uusia toimintamalleja palveluiden tuottamiseen. Metsien tilussijoitusmalleja tulisi kehittää metsien tilussijoituksen parantamiseksi. Puurakentaminen lisääntynee tulevaisuudessa voimakkaasti ja siihen liittyvän yritys- ja palvelutoiminnan osaamista ja yritystoimintaa tulee vahvistaa.

Hanketukiin varatusta rahoituksesta lähes 17 % on käytetty metsätalouden kehittämistoimintaan (kesäkuu 2012).

Arviointia suhteessa alueellisen kehittämissuunnitelman toimenpiteisiin ja painopistealueisiin, vaativat edelleen kehittämistoimenpiteitä;

- monimuotoisen metsäluonnon turvaaminen ja metsien monikäyttöisyyden lisääminen
- metsien hoitoon panostaminen –uudistamisesta varhaishoitoon, nuorten metsien ja suometsien hoitoon
- metsäneuvontapalveluiden kehittäminen
- metsäpalveluyritysten aktivointi ja toiminnan kehittäminen
- puuenergian tuotannon, korjuun ja käytön edistäminen
- metsätalousyhteistyömallien kehittäminen
- metsänomistajien osaamisen vahvistaminen

Maaseudun elinkeinojen ja yritystoiminnan tukeminen

Etelä-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen keskeinen tavoite on ollut vahvistaa maaseutuyritysten toimintaa ja saada aikaan uutta yrittäjyyttä.

Maaseudun yritysten kehittäminen on painottunut suoraan yrityksille myönnettyihin investointi-, kehittämis- ja käynnistystukiin. Yritystukien kysyntä on kokonaisuutena ollut hyvää. Talouden taantumajaksot ja taloudellinen epävarmuus ovat jossain määrin johtaneet yritysten investointi- ja kehittämishalukkuuden ja rahoituskysynnän vaihteluihin ja laskuun. On myös muistettava, että yritystoiminnan tukeminen on Etelä-Pohjanmaalla ollut muuta maata vilkkaampaa usean rahoituskauden ajan. Yritysrahoitusta on kuluvalle kaudella ollut kysyntään nähden käytettävissä reippaasti.

Eteläpohjalainen tuettu maaseutuyritys toimii edelleen useimmiten metallitoimialalla. Erilaiset palveluita tuottavat yritykset ovat ohittaneet tukitilastoissa aikaisemmin vahvemmassa roolissa olleet elintarvike- ja puun jatkojalostusyritykset. Tuettujen toimialojen kirjo on kuitenkin kokonaisuutena laaja, selkeää kasvamista näkyy palvelutoimialoilla ml. hevosityrittäjäyys. Odotettua heikompaa on ollut lämpöyrittäjäyteen ja energiapuunkorjuuseen liittyvän rahoituksen kysyntä. Puun jatkojalostus puun sahauksesta ja höyläyksestä aina pidemmälle menevämpään puun jatkojalostukseen on tukitilastojen tarkastelussa vähäisempää kuin edellisellä kaudella. Maaseutuyritysten harjoittama elintarvikkeiden jatkojalostus on maakunnassa muutamien harvojen yritysten varassa.

Yritykset ovat osanneet hyödyntää olemassa olevat varat toimintansa kehittämiseen. Pääosa tuetuista yrityksistä on ollut toiminnassa olevia yrityksiä. Aloittavien yritysten osuus on noin viidennes tuetuista yrityksistä. Tuet ovat suuntautuneet suurimmaksi osaksi yrityksille joilla ei ole maatilakäytäntää.

Elinkeinotoimintaa tukevien kehittämishankkeiden toteuttaminen yrittäjien tarpeita vastaavasti on ollut lähes mahdotonta. Yritykset haluavat toimintansa tueksi ensisijaisesti yrityskohtaisia toimenpiteitä, joita elinkeinollisissa kehittämishankkeissa ei ole voitu tehdä. Tämä vaikuttaa osaltaan myös yritysten tukihakuaktiivisuuteen. Maaseutuyrittäjille suunnattujen koulutushankkeiden rakentaminen siten, että niissä voisi edes jossain määrin vastata yritysten tarpeisiin, on osoittautunut hyvin haasteelliseksi.

Alkavien yritysten neuvonta Yritys-Suomi konseptin mukaisesti on edennyt alueella vaihtelevasti. Maaseutuyritysten aktivoimiseen, neuvontapalvelujen tarjoamiseen ja kehittämiseen tähtäävää kehittämishanketta ei ole saatu rakennettua siten, että maakunnan eri yritysneuvontaan osallistuvat tahot olisivat sisällön suhteen yksimielisiä.

Toimivia yritysverkostoja toimii erityisesti matkailutoimialalla. Matkailuyritykset ovat kehittäneet ja koonneet yhteisiä palvelupaketteja ja harjoittaneet yhteismarkkinointia. Maaseutuyritysten kehittämistoimenpiteet ovat vahvasti investointitukipainotteisia. Elintarvikkeiden –ja puun ensiasteen jatkojalostusyritysten osuus tuetuista yrityksistä on ollut vähäistä. Tuettuja hankkeita on ollut lukumääräisesti vähän, mutta ne ovat olleet kooltaan keskimääräistä isompia.

Kylien kehittäminen

Kylien kunnostuksen ja kehittämisen keskeisinä tavoitteina ovat olleet viihtyisät elinympäristöt, asukkaiden kehittämisaktiivisuuden parantaminen sekä eri väestö ryhmät huomioiva, systemaattinen kyläsuunnittelu- ja kehittäminen. Lisäksi tavoitteena on ollut yritysmuotoisen ilmapiirin luominen kyliin pohjaksi elinkeinojen ja taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Toimenpiteillä on ollut tarkoitus luoda lisäarvoa paikallisille elinoloille, tukea ympäristön kestävästä käytöstä sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä kehityksestä.

Kyliä kehittämistoimenpiteissä on onnistuttu vahvistamaan kyliä suunnitelmallista kehittämistä erityisesti seudullisin ja alueiden välisin kyliä aktivoitihankkeiden avulla. Hankkeita ovat toteuttaneet paikalliset LEADER-ryhmät. Hankkeissa kyliä on aktivoitu kehittämissuunnitelmien laatimiseen, tiedotuksen ja yhteistyön kehittämiseen sekä kehittämisen kannalta tarpeellisten yleishyödyllisten investointien toteuttamiseen. Kyläkohtaisia kehittämishankkeita on toteutettu jonkin verran LEADER-ryhmien rahoituksella. Kyliä kokoontumis- ja harrastustiloihin ja rakenteisiin liittyvät investoinnit on toteutettu lähinnä maaseutuohjelman rahoituksella. LEADER-ryhmien toiminnallinen ja rahoituksellinen yhteistyö ELY-keskuksen kanssa on ollut tiivistä.

Kyläsuunnitelmia on päivitetty, ja samalla kyläsuunnitelmien hyödynnettävyyttä on kehitetty muokkaamalla niitä esitteen muotoon. Näin on voitu tuoda paremmin kyläsuunnitelmia esimerkiksi kuntien tietoon. Kyliä ruohonjuuritason neuvonta on tuottanut runsaasti kyläkohtaisia investointihankkeita, mutta myös erityisesti asumiseen liittyviä kyläkohtaisia kehittämishankkeita. Uusia kyläyhdistyksiä – ja seuroja on perustettu ja vanhoja yhdistyksiä on aktivoitunut uusien toimijoiden myötä.

Kyliä palveluiden turvaaminen ja uudelleen järjestäminen on noussut ohjelmakauden 2007–2013 aikana esiin kehittämistarpeena. LEADER-ryhmien kylähankkeiden tiedotuksen avulla on herätelty kylätoimijoita pohtimaan oman kylän palvelutarpeita ja palveluiden kehittämismahdollisuuksia. Kyläyhdistykset itsessään eivät kuitenkaan ole luonteva palvelutuottaja, mutta voivat toimia välittäjänä ja yhteistyökumppanina. Palveluiden kehittäminen vaatii kyliä parempaa organisoitumista. Tarvitaan myös ulkopuolista apua tarpeiden ja mahdollisuuksien kartoittamiseen.

Kyläympäristön kehittämisessä on toteutettu neuvonta- ja investointitoimia. Alueellamme on rahoitettu monia yleishyödyllisiä investointihankkeita. Pääosa tuetuista investointihankkeista on kohdistunut erilaisiin liikunta- ja harrastusmahdollisuuksiin lisäksi kohteisiin sekä erilaisten kokoontumistilojen rakentamiseen, kunnostamiseen ja varustamiseen. Kyliä ovat kunnostaneet vesistöalueita, kosteikkoja ja perinnebiotooppeja. Kyliä on seudullisissa ja kuntakohtaisissa hankkeissa pystytty aktivoimaan kyläkohtaisten maisemasuunnitelmien laatimiseen. Luontoympäristö ja sen hyödyntäminen kyliä, jossa maa- ja metsätalous muokkaa ympäristöä vahvasti, vaatii jatkossa huomiota ja yhteistyötä eri intressitahojen kesken. Maa- ja metsätalouden, asumisen, liikkumisen, virkistämisen, metsästyksen, kalastuksen ja luonnonsuojelun tarpeiden yhteensovittaminen edesauttaa vetovoimaisen asumisympäristön säilymistä ja kehittämistä.

Maakunnan kylätoimijoille tehtiin LEADER-ryhmien toimesta kysely kesällä 2012, jossa selvitettiin heidän käsitystään kylätoiminnan haasteista ja mahdollisuuksista sekä LEADER-ryhmien seudullisten kyliä kehittämishankkeiden onnistumisesta Etelä-Pohjanmaalla. Vastauksissaan kylätoimijat korostivat kylätoiminnan vapaaehtoisuutta. Kylätoiminnan tavoitteena on tekijöidensä mukaan yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman vahvistaminen, mukava yhdessä tekeminen ja harrastaminen. Kauppa ja vanhustalot eivät kuulu vapaaehtoisille kylätoimijoille. Samalla esitettiin huoli aktiivisten nuorten saamisesta kylätoimintaan mukaan, etääntyvistä palveluista ja kyliä infrastruktuurin heikosta kunnosta tai puutteista.

Toiminta ja painopistealueet, jotka vaativat edelleen kehittämistoimenpiteitä:

- Yhteistyön tukeminen kyliä, julkisten toimijoiden, yritysten ja palvelutuottajien välillä kyliä palveluiden elvyttämiseksi.

- Kylätoiminnan organisoitumisen kehittäminen sekä kylillä että alueellisesti
- Kylien ekologista kestävyyttä, turvallisuutta ja ilmastonmuutokseen sopeutumista edistävät investoinnit infrastruktuuriin ja yhteisiin rakennuksiin ja rakenteisiin.
- Kylätoiminnan taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä parantavat investoinnit yhteisiin kokoontumistiloihin ja harrastuspaikkoihin.
- Maiseman ja vesistöjen kunnostaminen
- Tietoliikenneyhteydet varmistavat investoinnit haja-asutusalueilla yritystoiminnan edellytysten turvaamiseksi ja uuden yhteisöllisyyden kehittämisen mahdollistamiseksi

LEADER

Leader-toimintaryhmien paikallisten kehittämissuunnitelmien toteuttaminen on edennyt sidonta-asteella mitattuina samassa tahdissa alueellisen ohjelman kanssa. Rahoituksen jakautumien yritys- ja hanketukien kesken euroina mitattuna on vaihdellut vuosittain melko paljonkin; yritystukiin on käytetty ryhmän myöntövaltuudesta vuositasolla 24 %:sta 49 %:iin. TL 1 osalta ei yritys- ja hanketukia ole juurikaan rahoitettu; niin ikään toimintalinjan 2 mukaiset hankkeet ovat olleet harvassa. Toimenpiteet ovat painottuneet vahvasti linjan 3 mukaisiin toimenpiteisiin. Toimintaryhmien toiminta ja rahoitus on ollut pääosin maaseutuohjelman varassa, muiden mahdollisten rahoituslähteiden käytön jäädessä hyvin vähäiseksi. Toimintaryhmien toimintarahaa määrää on koettu riittämättömäksi suhteessa ryhmien lisääntyneisiin viranomaistehtäviin (hakemusten vireilletulo, toimiston aukioajat ja henkilökunnan määrä, maksuhakemusten käsittely).

Alkukaudesta toimintaryhmät päättivät lähteä edistämään alueiden kv-asioita kahden ryhmän yhteisillä kv-koordinoitihankkeilla. Perusteluina laajempi toiminta-alue sekä toisen ryhmän aiemmat kv-toiminnot, -kontaktit ja verkostot. Hankkeiden merkittävistä toimenpiteistä huolimatta todettiin hankkeiden edetessä kv-toiminnan ongelmia; kontaktien ja hankkeiden hidastuminen, alueen toimijoiden kiinnostuksen ja tarpeiden esiin nostaminen sekä rohkeus lähteä hakemaan ja toteuttamaan kv-hankkeita. Vaikeuksista huolimatta saatiin käyntiin muutamia kv-esiselvityshankkeita, mutta kokonaisuutena opittiin, että kv-toimintojen tulisi olla jatkuvasti osa toimintaryhmien normaalia toimintaa; kv-hankeaktivaattorin täytyy hallita kehittämisen välineet monipuolisesti ja laajasti. Paikallisen ja alueellisen hankeosaamisen lisäksi täytyy hallita kv-hankkeiden kuviot ja verkostoituminen. Nämä vaativat haasteet yhdistettynä lyhyehköön määräaikaan eivät tuota toivottua pitkäjänteistä ja kestävästä tulosta kovinkaan helposti.

Koordinointihankkeet, joiden alahankkeet ovat yleishyödyllisiä investointeja, ovat osoittautuneet kauden edetessä juuri niin tarpeelliseksi ja hyödylliseksi kuin alkuvaiheessa suunniteltiin. Ryhmät ovat ottaneet ne todellisiksi työväliteiksi, joilla saadaan paikallisesti aikaan paljon pienellä rahalla puhumattakaan niiden pr-arvosta toimintaryhmätyöskentellessä. Niillä on saatu houkutelua hanketoimintaan mukaan uusia toimijoita ja samalla lisätään rohkeutta hakea vaativampiakin hankkeita. Koordinointihankkeiden harmina on ollut alusta asti suuri byrokratia, mutta ryhmät ovat oivallisesti tuotteistaneet niiden toteutuksen joustavaksi, mutta toisaalta tarpeeksi jämäkäksi, jotta toteutus olisi mahdollisimman sujuvaa. Jatkossa tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota byrokratian määrään ja siihen, että koko hanke ei riippuisi niin selkeästi ns. heikoimmasta lenkistä.

Toimintaryhmät ovat rahoittaneet yritystoimintaa merkittävästi ja ovat erityisesti onnistuneet aktivoimaan aloittavia mikroyrittäjiä. Yritystoiminnan aloitusvaiheessa ja hankkeiden käynnistysvaiheessa toimintaryhmien neuvonta- ja ohjausrooli koetaan paikallistasolla lisäarvona myöskin toimintaryhmän tavoitellessa toimialueensa kehittämistä. Ryhmät ovat rahoittaneet selkeästi enemmän palveluyrittäjyyttä, joskin päänaivaa ovat aiheuttaneet TEM:n erilaiset linjaustulkinnat rahoitusmahdollisuuksista. Joissain tapauksissa on havaittu roolijaon epäselvyyksiä ELYn ja ryhmien rahoitettavien yritystukitoimien osalta. Kunnat ovat nähneet toimintaryhmien yritystukirahoitusmahdollisuuden ja palvelujen tuottamisen yrittäjille merkittävänä odottaen siltä elinkeinollisia tuloksia ja jotkut kunnat ovat jopa asettaneet toimintaryhmien yritystukirahoituksen jatkumisen tulevan kauden rahoitusehdoksi. Se, että ryhmät ovat rahoittaneet yritystukihankkeita on edesauttanut ryhmien kehityksen yksityisen rahoitusosuuden kertymistä ja mahdollistanut jopa joidenkin yleishyödyllisten kehittämishankkeiden 100 %:n julkisen tuen.

Etelä-Pohjanmaan toimintaryhmillä on hyvät ja toimivat suhteet toiminta-alueensa kuntiin ja se on näkynyt erityisesti mm. siinä, että kuntarahan kerryttäminen ohjelmaan on sujunut suunnitelmien mukaan. Ryhmien hakiessa kehyksiinsä lisärahoitusta olivat kunnat valmiita osallistumaan lisärahoitukseen omalla osuudellaan.

Toimintaryhmien tiedottamista on tuettu rahoittamalla toimintaryhmille yhteinen tiedottamishanke. Hanke on panostanut onnistuneesti ryhmien yhteisen näkyvyyden esille tuomiseen sekä perinteisten viestintäkeinojen kautta että sosiaalisen median välityksellä, markkinointimateriaaliin sekä myönteisen ja positiivisen imagon luomiseen maaseudusta ja sen vahvoista kylistä.

Ympäristö

Ohjelmakaudella 2007 - 2013 tärkein ympäristön tilaan vaikuttava toimenpidekokonaisuus on Maatalouden ympäristötukijärjestelmä. Nykyisen kauden ympäristötukiohjelma on kolmiportainen sisältäen perustuen, vapaavalintaisen lisätoimenpiteet sekä kohdennetut erityisympäristötuet. Alueemme pinta-alatukea hakeneiden viljelijöiden määrä vuonna 2011 oli 6802 kpl. Heistä ympäristötuen perustukea hakeneita on 6581. Ympäristötukeen sitoutuneisuuden taso on hakijoista 96,8 % ja heidän hallinnassaan on alueemme pelloista 98 %.

Kuluvalla ohjelmakaudella ympäristötuen erityistukisopimuksia vuositasolla on tehty 370 – 570 kpl ja ollut voimassa on ollut 2100 - 2400 sopimusta. Suosituimmat sopimustyytit ovat luonnonmukainen tuotanto 300 tilaa (n.18 000 ha), lietalannan sijoittaminen 1000 kpl (n. 37 000 ha) ja säätösaloajitusten hoito 440 kpl (8000 ha).

Maatalouden typpi (N) ja fosforitaseet (P) ovat laskeneet huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Taseessa on huomioitu maatalouteen ostettujen väkilannoitteet, käytettävissä oleva karjanlannan määrä sekä siemenissä tulevat ravinteet. Poistumana on laskettu sadon kautta talteen saadut ravinteet. Vuonna 2000 typen osalta tase oli 68 kg/ha ja vuonna 2010 43 kg/ha (vuosittainen vaihteluväli kg/ha 70 – 32). Fosforin osalta vastaavat luvut vuonna 2000 10,4 kg/ha ja vuonna 2010 3,5 kg/ha (vuosittainen vaihteluväli kg/ha 11 - 2,3). Taseiden putoamisen suurimpana tekijänä on ollut väkilannoitteiden vähentynyt hankinta, johon on vaikuttanut suuresti ympäristötuen kasvikohtaiset lannoitusmäärät.

Huomioitavaa on että alueellamme karjanlannan kautta käytettävissä olevien ravinteiden määrä peltohehtaaria kohden ei ole pudonnut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

3 Valittu alueellinen strategia: painopisteet ja tavoitteet perusteluineen

Tulevaisuustyöpajassa Etelä-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen tärkeimmäksi tekijäksi nostettiin vahvan ruokaprovinssin luominen. Ruokaprovinssin nähtiin koostuvan verkostoitumisesta, osaamisen ja vetovoiman lisäämisestä sekä markkinoinnin laajentamisesta. Ruokaprovinssin tavoitteena olisi synnyttää kansainvälisesti huippuluokan toimintamalli luomun, lähiruoan ja vahvan elintarviketeollisuuden kokonaisuuden ympärille.

Toisena erityisenä piirteenä Etelä-Pohjanmaalla korostettiin metsäresurssien monipuolista, innovatiivista ja kestävä hyödyntämistä. Etelä-Pohjanmaalla painotettiin myös yrittäjyyden mahdollisuuksien turvaamista pitkällä aikavälillä. Tämän nähtiin toteutuvan erityisesti tehokkaalla työvoiman hankinnalla, verkostoilla ja toimivilla palvelumuotoilutyökaluilla.

Maaseudun kehittämistoiminnan perusedellytyksissä voidaan tunnistaa selkeitä yhteisiä nimittäjiä. Maaseudun kehittämisen ehdoton lähtökohta on, että perusinfrastruktuuri ja peruspalvelut ovat kunnossa.

- Valtion panostus maaseudun tieverkkoon on vähäistä. Vähäliikenteisiin maanteihin ei ole mahdollista tehdä merkittäviä kunnostustoimia saati palvelutason parantamista. Yksitysteiden avustusrahat ovat vähentyneet pitkän ajan keskiarvosta noin kolmanneksella samalla kun kustannustaso (ja vaatimustaso) jatkaa nousuaan. Tieverkon ylläpitäminen on tärkeää maaseudun elinvoimaisuuden kannalta ja tavoitteena onkin löytää uusia toimintamalleja tieverkon kunnossapitoon.
- Tietoliikenneverkkojen palvelutaso on oltava riittävä myös harvaan asutulla maaseudulla
- Osaavan työvoiman saanti, niin maatalouden harjoittamisessa kuin yritystoiminnassakin, vaatii alueen toimijoiden ja eri ohjelmien yhteisiä toimenpiteitä

3.1 Ruokaprovinssin kehittäminen

Ruokaprovinssilla tarkoitetaan hyvinvoivaa Etelä-Pohjanmaan maakuntaa, jossa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla ruokaketju-, liikunta-, terveys-, kulttuuri-, tapahtuma- ja matkailuyrittäjyys sekä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja elinkeinotoimijat. Ruokaprovinssin kehittämisen luonnollisena lähtökohtana on kannattava, kilpailukykyinen ja vahva alkutuotanto.

Elintarvikeketjun kilpailukykyyn vahvistaminen ja uudistaminen, alan toimijoiden osaamisen kehittäminen, ja uudentyypisten elämiskonseptien luominen.

- alueen elintarviketuotannon jalostusastetta on kyettävä nostamaan. Alueen profiili kehitetään alkutuotantopainotteisesta kohti lisäarvontuottajaa.
- elintarvikealan alueelliset kehittämistoimet on integroitava entistä paremmin yhteen maa- ja elintarviketalouden toimijoiden muodostamassa innovaatiokeskittymässä, joka tuottaa ketjun toimijoille entistä paremmin lisäarvoa
- kannattavan, kilpailukykyisen ja vahvan alkutuotannon edellytykset on kyettävä turvaamaan
- maatalojen omistajavaihdokset tehdään suunnitelmallisemmin ja sujuvammin
- maatalousyrittäjiä aktivoidaan oman toimialan kehittämiseen, uusien liiketoimintamuotojen ja toimintamallien sekä innovaatioiden etsimiseen ja hyödyntämiseen.
- maa- ja elintarviketalouden koulutus- ja TKI-tarjonta kattavat alan yritystoiminnan kasvavat tiedon ja teknologian tarpeet entistä paremmin.
- neuvontaa kehitetään entistä tehokkaammaksi taloudellisen, teknologisen ja biologisen tutkimustiedon välittäjäksi.
- maataloudessa työskentelevän työvoiman osaamistasoa on kehitettävä

Etelä-Pohjanmaan tunnetuksi tekeminen vetovoimaisena, Suomen johtavana, alueiden välisesti ja kansainvälisesti verkottuneena ruokamaakuntana

- verkostoituminen ja kumppanuuksien luominen on edellytyksenä maaseudun elinkeinotoiminnan jatkuvuudelle ja kehittämiselle
- Alueen erikoisosaamista on markkinoitava aktiivisesti sekä kansallisesti että kansainvälisesti

Alueen elintarvikeketjun toiminta on sekä taloudellisesti kannattavaa että ympäristöystävällistä

- uusien teknologisesti edistyneiden prosessien ja tuotantoteknologioiden käyttöön ottaminen
- liiketaloudelliset toimintaperiaatteet täytyy sisäistää osaksi jokapäiväistä toimintaa

- energiatehokkuutta on parannettava ja ruokaprovinssin tuotantoketjuun kuuluvien yritysten sivuvirrat on kyettävä hyödyntämään tehokkaammin, osana monipuolista ja kannattavaa biotalouden liiketoimintaa olennaista on kestävän ja ympäristömyönteisen tuotannon edistäminen sekä maataloudessa että elintarvikejalostuksessa
- lähi- ja luomuruuan aseman merkittävä vahvistaminen
- maaseudun kaavoitusta ja tiestöä kehitetään myös alkutuotannon tarpeet huomioiden
- maataloustuotannon ja muiden maankäytöstä kilpailevien toimintojen tarpeet toteutuvat entistä paremmin yhteistyössä.

Elintarvikejalostajat ja maatalouden teknologiayritykset (kone- ja laitevalmistus) pyritään sitouttamaan alan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

- agroteknologian ja uusiutuvan energian kone- ja laitevalmistuksen kehittäminen ja tuotannollisen yhteistyön lisääminen
- elintarvikelogistiikan kehittäminen, erityisesti lähiketjujen kehittäminen
- ruokaketjun eri osa-alueiden markkinointiin ja yhteistyöhön tarvitaan kehittämisvälineitä

3.2 Metsävarojen monipuolinen hyödyntäminen

Pyritään alueen metsien täysimääräiseen hyödyntämiseen luontoarvot huomioon ottaen.

- Lisää toimeentulomahdollisuuksia ja työllisyyttä
- Logistiikan kehittäminen (mm. alemmanasteinen tiestö, teiden kunnossapito, puskurivarastot ja terminaalit).
- Metsän tuotteiden jalostus uusille toimialoille (mm. terveystuotteet, metsätalouden luomutuotteet)

Lisätään alueen metsäenergian tuotantoa ja käyttöä.

- Monipuolistaa ja tuo uutta yrittäjyyttä sekä innovaatioita, parantaa energiaomavaraisuutta ja korvaa uusiutumattomien energioiden käyttöä, vahvistaa hajautettua energiantuotantoa (lämpö, sähkö) alueella

Edistetään puurakentamista ja kehitetään alueen puutuoteteollisuuden kilpailukykyä ja kansainvälistymistä

- Pitää yllä ja vahvistaa Etelä-Pohjanmaan maakunnallisesti merkittävää puuteollisuusklusteria, turvaa alan työpaikkoja ja edistää innovaatioita. Puurakentaminen ja puutuotteiden käyttö edistävät vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtymistä.
- Puutoimialojen uudistaminen (mm. huonekaluala) on erittäin tärkeää

Parannetaan alueen metsien metsänhoidollista tilaa

- Hyvin kasvavat metsät ovat merkittävä hiilinielu, turvaa tulevat hakkuumahdollisuudet. Metsien hyvä hoito vähentää metsätuhoriskejä. Myös riistatalous hyötyy metsien aktiivisesta käytöstä.

Hyödynnetään ja kehitetään alueen, toimialan ja metsänomistajien osaamista tutkimuksen, tuotekehityksen, koulutuksen ja neuvonnan keinoin.

- Metsänomistajakunnassa on tapahtunut muutos, metsänomistajien vieraantuminen metsistä/metsätaloudesta, neuvonnalla turvataan metsien hoidon jatkuvuus ja kannattavuus (vahvistaa talousosaamista). Turvaa perusmetsäopetuksen säilymistä ja vahvistaa yrittäjien lisäkoulutusta alueella.

Edistetään alueen metsien monikäyttöön liittyvää elinkeinotoimintaa ja yrittäjyyttä, riistataloutta, metsäluonnon monimuotoisuutta sekä vesiensuojelua ja virkistyskäyttöä kaikissa metsätalouden toimenpiteissä.

- Tarjoaa monipuolisia elinkeinotoiminnan mahdollisuuksia (matkailu, metsän tuotteet ym), kansalaisille mahdollisuuden käyttää metsiä voimaantumisen lähteenä, turvaa ja parantaa vesiluonnon tilaa

Kehitetään alueen metsätilojen tilusrakennetta ja omistustapoja sekä edistetään metsätilojen sukupolvenvaihdoksia

- Maakunnan metsien tilusrakenne valtakunnan toiseksi huonoin, mikä osaltaan alentaa myös metsätalouden ja siihen liittyvän yritystoiminnan kannattavuutta. Tilusrakenteen lisäksi myös metsänomistajakunnan rakenne on pirstoutunut. Tilus- ja omistusrakenteen kehittämisellä edistetään metsien käytettävyyttä myös muussa elinkeinotoiminnassa, esim. tuulivoiman tuotannossa.

Valittujen linjausten toimeenpanossa pidetään yllä ja parannetaan maaseudun elinvoimaisuutta, edistetään uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä, huomioidaan ympäristöarvot ja metsien sekä soiden suojeleohjelmien tavoitteet ja edistetään vähähiiliseen talouteen siirtymistä. Kaikessa toiminnassa korostetaan yhdessä tekemistä ja verkostoitumista sekä kansainvälisyyttä.

3.3 Yrittäjyyden edistäminen maaseudulla

Etelä-Pohjanmaata voidaan luonnehtia mikroyritysvaltaiseksi maakunnaksi, jossa teknologiateollisuuden kuuluvat metalliteollisuuden toimialat ovat merkittäviä työllistäjiä myös maaseudulla. Yrittäjyyden osalta tärkeimmät osa-alueet ovat:

Maaseudulla toimivien yritysten toiminnan monipuolistaminen ja jatkuvuuden turvaaminen, jossa erityishuomiota kiinnitetään toimialojen väliseen yhteistyöhön sekä yritystoiminnan vahvistamiseen.

- liiketoimintamahdollisuuksia syntyy
- monipuolinen elinkeinorakenne vähentää uhkatekijöitä muutostilanteessa

Uusien innovaatioiden, teknologioiden ja tuotekehityksen hyödyntäminen ja resurssien vahvistaminen

- kilpailukyvyyn ylläpidon ja edistämisen edellytys

Yrittäjien osaamisen ja verkostoitumisen vahvistaminen

- vahvistetaan mikroyritysten liiketoimintaosaamista

Kasvuhakuiset yritykset tunnustetaan ja yritysten erityistarpeille on olemassa toimivat asiantuntijapalvelut ja tukiverkostot.

- parantaa yrityspalveluverkoston tehokkuutta

Yrittäjyyttä tukevan innovaatioympäristön, toimintamallien ja tukiverkostojen kehittäminen sekä hyödyntäminen

- yrittäjyyden edistäminen
- omistajanvaihdosten edistäminen
- palveluverkoston selkeyttäminen

Yritysten kansainvälistymiskynnyksen madaltaminen

- liiketoimintaympäristön kansainvälistyminen
- Uusien yhteistyöverkostojen ja markkina-alueiden tunnistaminen

Valittujen linjausten toimeenpanossa tulee huomioida ympäristöarvot, edistää uusiutuvan energian käyttöä sekä vähähiiliseen talouteen siirtymistä.

3.4 Alueellisen vetovoiman kasvattaminen

Maaseutualueet tarjoavat asukkailleen houkuttelevan ja viihtyisän asumisen (sis. vapaa-ajan asumisen) ympäristön sekä sosiaalisen verkoston, jossa yhteisöllisyys luo turvallisuutta.

Maaseudulla tulee olla mahdollisuus harjoittaa yritystoimintaa tehokkaasti ja kannattavasti.

Paikallisyhteisöjen toiminta on aktiivista, monipuolista ja osallistavaa. Kehittämistyössä hyödynnetään alueellisia ja paikallisia erityispiirteitä, asukaslähtöistä ja yhteisöllistä toimintaa.

Kylät ovat omatoimisia ja vahvoja alueyksiköitä, joissa on toimivat lähipalvelut ja tonttimaata tarjolla. Palvelut tuotetaan yhteistyössä - sopimuksellisesti – julkisen sektorin ja yrittäjien toimesta, kyläyhdistyksen toimiessa välittäjänä palvelutarpeita kartoittamassa ja palvelun tuottajien kanssa neuvottelemassa. Alueiden kehittämisessä mukana olevat tahot ovat yhteistyöhakuisia. Kylätoiminnan hyvät käytännöt on otettu käyttöön myös taajamien, kirkonkyläiden ja entisten kuntakeskusten kehittämisessä. Kyläsuunnitelmat ovat osa kuntasuunnittelua.

Alueen vetovoiman ja houkuttelevuuden kehittämisessä on otettu käyttöön uusia yhteistyömuotoja, kansainvälisiä vaikutteita ja yhteyksiä hyödynnetään kehittämisessä.

Matkailun kärkiyritykset ovat synnyttäneet ympärilleen uutta, verkostoitunutta matkailuyrittäjyyttä ja tarjolla on houkuttelevia tuotteita, joiden markkinoinnissa on onnistuttu. Matkailun avulla pystytään turvaamaan palvelut perusväestölle (esim. erikoisliikkeet). Erilaiset matkailukonseptit vahvistavat merkitystään. Esimerkiksi luonto- ja virkistysmatkailun alueellinen potentiaali on kyettävä hyödyntämään tehokkaammin.

Maaseutualueiden elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää, että myös hajarakentaminen on mahdollista. Vetovoimaisuuden lisäämiseksi tulee helpottaa rakentamista jokien ja järvien rantamailla. Osallistava ja avoin vuoropuhelu maankäytöstä ja luontoympäristön hoidosta on osa alueiden kehittämistoimintaa. Ympäristön hoito on luonteva ja oleellinen osa alueen kehittämistä.

Luontoympäristön hyödyntäminen virkistykseen ja elinkeinotoimintaan on tasapainossa suojelutarpeiden kanssa. Luontoa arvostetaan ja siitä osataan huolehtia. Maisema ja luontoympäristö ovat yhteinen

intressi, ja eri ryhmät, kuten maa- ja metsätalousyrittäjät, metsästysseurat, matkailuyrittäjät, maaseudun asukkaat ja luonnonsuojelujärjestöt neuvottelevat yhdessä luontoalueiden kestävästä käytöstä.

Infrastruktuurin kehittäminen on osa alueiden kehittämistä. Yhteisiä alueita ja tiloja on kunnostettu monipuoliseen käyttöön.

Tietoverkot ulottuvat kaikkialle, verkkopalvelut toimivat ja tarjolla on myös paikallisia sovelluksia. Tietoverkkoja osataan hyödyntää monipuolisesti niin yritystoimintaan kuin turvallisuuden ja yhteisöllisyyden parantamiseen.

Alueella on tarjolla monipuolisia, ihmistä lähellä olevia kulttuuri- nuoriso-, liikunta- ja vapaa-ajan palveluita. Kouluverkon harventuessa on entistä tärkeämpää, että myös lapsille ja nuorille löytyy läheltä harrastusmahdollisuuksia.

3.5 Maatalouden ympäristökorvausjärjestelmän alueelliset tarpeet

Valtakunnallinen työryhmä valmistelee maatalouden ympäristökorvausjärjestelmän 31.12.2013 mennessä.

Ympäristökorvausjärjestelmän tarkoitus on täydentää ja tehostaa suorien tukien viherryttämistoimenpiteitä sekä täydentävien ehtojen maatalouden ympäristönhoitoon liittyviä vaatimuksia. Ympäristökorvausjärjestelmä on kustannustehokas, selkeä ja yksinkertainen korvausjärjestelmä, joka tavoittaa kaikki tukikelpoiset alat ja toimijat sekä kohdistaa ja tehostaa toimenpiteitä alueellisesti ympäristöä eniten kuormittaviin kohteisiin.

Valtakunnallisesti tärkeistä ympäristötavoitteista tukevista toiminnoista Etelä-Pohjanmaalle erittäin tärkeitä ovat: Happamista sulfaattimaista johtuvien haittojen vähentäminen, alkutuotannossa toimivien tahojen ravinteiden tehokas käyttö ja kierrättäminen käytännössä ja tulvariskien hallinta.

Happamat sulfaattimaat

Pohjanmaalla on paljon happamia sulfaattimaita, joista liukenee raskasmetalleja. Haitallisia vaikutuksia maista aiheutuu happamoitumisen käynnistyessä, kun sulfidipitoiset maakerrokset joutuvat pohjaveden pinnan yläpuolelle. Ongelmat vesistössä kärjistyvät virtaamahuippujen aiheuttamien maasta liuenneiden haitallisten aineiden kulkeutuessa vesistöön. Ympäristökorvausjärjestelmän tulee mahdollistaa happamien sulfaattimaiden hallintaa parantavia toimenpiteitä. Haittojen vähentämisen kannalta on tarpeen tukea vaihtoehtoisten kasvien viljelyä, säätöojituksia, säätökastelua, kuivatusvesien kierrätystä ja niiden hoitotoimenpiteitä ja uusia innovaatioita joilla estetään sulfidien hapettuminen.

Ravinteiden käytön haasteita

Etelä-Pohjanmaalla on paljon kotieläin keskittyviä. Lannan ravinteita syntyy osalla tiloista ja alueista yli oman tarpeen. Lisäksi lannan levitykseen soveltuvat pellot sijaitsevat yhä kauempana kotieläinyksiköistä ja kotieläintuotannon keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin vahvistaa tätä kehitystä. Turvepeltojen raivaaminen kotieläinyksikön läheltä lannan sijoituslaksi on vastoin asetettuja ilmastotavoitteita. Erityisen tärkeää ilmaston muuttuessa on pellon kasvukunnon ylläpito.

Ympäristöllinen tavoite on levittää lanta peltomaahan jossa ravinnearvot ovat alhaiset ja sellaiseen aikaan, että kasvit voivat käyttää ravinteet hyödyksi. Lannan levitysajan rajallisuuden vuoksi tulee tukea erilaisia lannan varastointi ja käsittely investointeja, muillekin kuin kotieläintiloille.

Ravinteita sitovien suojavyöhykkeiden ja muiden kasvipeitteisten alojen niittobiomassojen hyötykäyttö maan rakennetta parantavaksi orgaaniseksi aineeksi ja sekoittamalla lannan kanssa bioenergiaa tuottavaksi seokseksi tulee mahdollistaa ympäristökorvausjärjestelmässä.

Tulvariskien hallinta

Tasaisesti ja nopeasti kuivuva pelto vaatii toimivaa vesitaloutta ja ojitusta. Toimiva peruskuivatus tehostaa kasvien ravinteiden käyttöä ja pitää yllä maan rakennetta. Ojitus saattaa lisätä tulvavirtaamia alapuolisessa uomassa ja virtaamien suuria, nopeita muutoksia. Peruskuivatuksen toteutuksessa pitäisi pyrkiä luonnonmukaiseen ojitukseen jolla hidastetaan veden kulkua tasaiseksi uomassa. Kosteikkojen ja muiden valumavesien hallintatoimenpiteiden käsittelyn hajanaisuus tulisi poistaa. Lisäksi tulisi mahdollistaa maanomistajien halukkuus tehdä yksinkertaisia pienimuotoisia vesien suojelun ja virtaamien hidastamistoimenpiteitä.

4 Alustava näkemys maaseudun kehittämissuunnitelman yhteensovittelusta ja työnjaosta alueen eri toimijoiden ja ohjelmien kanssa

Maaseudun kehittämissuunnitelman ja rakennerahasto-ohjelmien yhteistyön tiivistäminen voi tulla kyseeseen mm. seuraavien kokonaisuuksien osalta:

- Pienten yritysten tuet ja omistajanvaihdosten edistäminen
- Yhteistyö tuotantoketjujen kehittämisessä (esim. elintarvikeklusteri)
- Biotalous ja muutenkin vähähiiliset ratkaisut (hajautettu energian tuotanto, energia- ja materiaalihokkuus, puurakentaminen)
- Osaaminen ja innovaatiot (esim. t&k-hankkeiden tulosten hyödyntäminen maaseudulla)
- Kalatalousrahaston hyödyntäminen matkailun toimintaympäristön kehittämisessä

Maaseudun kehittämissuunnitelmassa esitetyt strategiset linjaukset ovat linjassa maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman kanssa. Useat teemat ovat täysin yhteneviä, ja näiden maakunnassa yhteisesti valmisteltuja ja hyväksytyjä. Metsävarojen hyödyntämistä koskevat tavoitteet ovat yhteneviä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäohjelman 2012–2015 kanssa.

5 Alueellisen valmisteluprosessin kuvaus

Maaseudun alueellisen kehittämissuunnitelman laadinnan taustaksi järjestettiin maaliskuussa 2012 alueellinen tulevaisuustyöpaja. Tilaisuuteen osallistui viitisenkymmentä henkilöä kattaen keskeisimmät maaseudun kehittämisessä mukana olevat tahot. Tulevaisuustyöpajassa maaseudun kehittämissuunnitelman ydinpainopisteeksi valikoitui neljä kokonaisuutta 1) Ruokaprovinssin kehittäminen 2) Metsävarojen monipuolinen hyödyntäminen 3) Maaseutuyrittäjyyden edistäminen 4) Alueellisen vetovoiman kasvattaminen.

Maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelusta ja kokoamisesta ovat vastanneet ELY-keskuksen E-vastuualueen maaseutu- ja energiayksikkö yhdessä ELY-keskuksen strategiayksikön kanssa. Strategiayön eri osa-alueiden valmistelu on tehty ELY-keskuksen omin resurssein. Valmistelutyöhön ovat osallistuneet maaseutuohjelma- asiantuntijat ja strategiayksikön asiantuntijat oman vastuualueensa ja tehtäviensä mukaisesti.

ELY-keskus kutsui kesäkuun lopulla laajasti alueen keskeisimpiä asiantuntijoita ja toimijoita mukaan strategian valmisteluun. Valmisteluun kutsuttuja tahoja pyydettiin kuvaamaan Etelä-Pohjanmaan maaseudun tavoitetilaa vuodelle 2020 edellä mainittujen painopisteiden osalta. Valmistelukutsussa edellytettiin eri organisaatioiden välistä vuoropuhelua ja ajatusten vaihtoa. Valmistelukutsun tavoitteena oli muodostaa alueen yhteinen näkemys maaseudun kehittämisestä ja sen tavoitteista.

ELY-keskus on hyödyntänyt toimijoilta saamiaan näkemyksiä strategian laadinnassa. Strategialuonnosta on käsitelty mm. valmisteluun kutsuttujen tahojen työkokouksessa ja ELY-keskuksen ja toimintaryhmien yhteistapaamisessa.

Etelä-Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto on hyväksynyt Etelä-Pohjanmaan alueellisen maaseudun kehittämisstrategian kokouksessaan 26.9.2012.